

M. Cloet, *Karel-Filips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616)* (Verhandelingen van de Kon. VI. Acad. voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, klasse der Letteren, XXXII, nr. 67; Brussel: Paleis der Academiën, 1970, xxv + 370 blz., 860 Bf. -avec résumé français).

Uiterst zeldzaam zijn de wetenschappelijke monografieën over een bisschop en een bisdom tijdens zijn episcopaat, in België. Wat het bisdom Brugge aangaat is de hier te bespreken studie eigenlijk de eerste van dat gehalte in zijn ganse geschiedenis die gepubliceerd is. Dat doet niets af aan vroegere waardevolle bijdragen waarbij dan vanzelfde naam van de Brugse kerkhistoricus A. C. de Schrevel naar voor komt; deze had echter zozeer de passie om documenten te verzamelen en uit te geven, dat hij zich voor de rest meestal tot talrijke maar beknoptere studies beperkte of ooit eens de zaken zo *ab ovo* behandelde dat het eigenlijke onderwerp niet meer aan bod kwam. Dat M. Cloet ook de synthese voltooid is ongetwijfeld reeds een eerste verdienste. Dat ze daarenboven in een voortreffelijke taal en in een boeiende voorstelling tevens de bevindingen van een wijdvertakt onderzoek van - veelal onuitgegeven - bronnenmateriaal, weergeeft, versterkt en verhoogt de waarde van deze studie. Menig historicus zal het waarderen dat de auteur, in zijn niet talrijke maar soms zeer uitvoerige bijlagen, de eerste elementen samenbrengt van wat ooit een tot nog toe ontbrekend deel V van het basiswerk *Synodicon Belgicum* van Van de Velde en De Ram zou kunnen worden, twee eminente Leuvense voorgangers van de schrijver. Bronnen en geschiedschrijving heeft M. Cloet met doorgehouden kritische zin aangewend, zoals bijvoorbeeld de nuchtere analyse van de rekenboeken van de abdij van Enname de veelgeprezen milddadigheid van de prelaat ontmaskert en hem tekent als een 'rijk bisschop in een arm bisdom'. Naar ons oordeel heeft S. alle belangrijke archieven nagezien, wat zoals voor het fonds kerkfabrieken (p. xiv) soms een moeizaam onderzoek moet gevergd hebben. Wij wagen het toch even de vraag te opperen of in de publicaties van M. van Durme over de archieven van Simancas niets te vinden was (een paar steekproeven lieten ook ons die negatieve indruk) of waarom een werk als dat van E. Rembry, *De bekende pastoors van Sint-Gillis te Brugge (1311-1896)* in de bibliografie ontbreekt?

De structuur van het werk is logisch en helder. In twee hoofdstukken wordt gehandeld over het bisdom Brugge vóór het episcopaat van de Rodoan en over deze prelaat vóór zijn Brugs episcopaat, dan achtereenvolgens over de Rodoan als Brugse bisschop, over de geestelijkheid, de leken-gemeenschap om het geheel af te sluiten met een synthetiserende terugblik op de persoonlijkheid van de Rodoan en het katholiek herstel in het bisdom Brugge. Om de rechtzettingen of preciseringen van dateringen en andere details, om de samenhangende en heldere structuur en betoog, om de voortreffelijke en veelzijdige synthese mag deze eerste monografie als exemplarisch gelden en een waardevolle gids voor anderen die zich op dat studiedomein begeven; ook de afwerking is bijna feilloos: keurige uitgave, geen drukfouten. Naar mijn mening heeft de auteur goed de figuur van de ietwat pronkzieke edelman, verdraagzame diplomaat en voor zijn eigen belang bekommerde administrator toegelicht. Zijn benoeming tot bisschop van Brugge brengt een zekere rustigheid in zijn leven, dan vooral na het Bestand van 1609 en te Brugge zelf. Dat na 1609 de Rodoan begint met de oprichting van een grootseminarie, met enkele visitaties, dat de decanale inspecties beginnen (ook die schijnen zeer moeilijk op dreef te komen!) mag er misschien toch op wijzen dat de bisschop begon te werken als hij er doen aan zag. Ik weet niet of 'oorspronkelijke en dynamische initiatieven' nodig zijn om een behoorlijk bischop te zijn; zelfs deken Christoffels die blijkbaar de onverholven sympathie van de auteur krijgt, heeft niet zoveel initiatieven kunnen nemen, zelfs voor hem waren de decanale visi-

RECENSIES

taties vóór het Bestand bijna onmogelijk... waarom dan niet wat milder zijn voor de bisschop? In het werk wordt bij herhaling gesproken over het decanaat Oostende, maar de stad werd pas in 1872 dekenij (p. 129,153,156, 159). Wij begrijpen ook niet best waarom de auteur de naam 'Proossche' moderniseert, noch waarom zo geïnsisteerd wordt op Brugge als 'kloosterstad', wat bijna alle bisschopsteden bij de aanvang van de zeventiende eeuw na de godsdienstige troebelen en de oorlogen geworden waren. Persoonlijk vinden wij de bijdrage over het grootseminarie een model van volledigheid, precisie en helderheid; het rijk-gevulde hoofdstuk over onderwijs en catechese vinden wij in een ietwat te veroverende stijl zelfs voor de toenmalige kerk geformuleerd.

De enkele kleine bedenkingen, het verlangen naar sporadisch meer nuancering en naar de milde wijsheid waarmee schrijver op p. 204 zelf de taak van de historicus omschrijft en die zeker zullen groeien niet alleen met de jaren maar vooral als andere studies over het kerkelijk leven en de leidende personen meer vergelijking zullen toelaten om naar mensenmaat te meten, doen slechts weinig af van de onverholten en naar onze mening verantwoorde waardering voor deze monografie van M. Cloet.

P. Declerck

P. W. Klein, ed., *Van stapelmarkt tot welvaartsstaat. Economisch-historische studiën over groei en stagnatie van de Nederlandse volkshuishouding. 1600-1970* (Rotterdam, 1970, 139 blz., f 12,50).

Zonder twijfel bestaat er behoefte aan een modern inleidend studieboekindeconomische geschiedenis. Dat de lacune gevoeld wordt blijkt uit het verschijnen, kort na elkaar, van twee boeken die pogen deze op te vullen: in 1969 verscheen *Groei naar een industriële samenleving* van Drs. T. J. Kastelein, in 1970 *Van stapelmarkt tot welvaartsstaat onder redactie van Prof. Dr. P. W. Klein*, dat thans ter recensie staat.

Klein heeft zich beperkt tot de economische geschiedenis van Nederland, en wel sinds de Gouden Eeuw. Eén hoofdstuk, dat betreffende de periode 1945-1970, werd apart voor dit boek geschreven (door P. W. Klein, J. M. W. Binnenveld en H. H. Vleesenbeek). Voor het overige werden reeds verschenen studies of gedeelten ervan gebundeld, evenwel nadat zij in overleg met de auteurs enigszins bewerkt werden. Het zijn, voor de zeventiende eeuw: T. P. van der Kooy, 'De organisatie van de stapelmarkt' en P. W. Klein, 'Ondernemersgedrag op de stapelmarkt'; voor de achttiende eeuw: Johan de Vries, 'Samenvattend beeld van de achteruigang van de 18e eeuw'; voor de negentiende eeuw: J. H. van Stuijvenberg, 'Een kritische 'état de question' over stagnatie en hernieuwde vooruitgang' en J. A. de Jonge, 'Industriële ontwikkeling 1850-1914 in het licht van de theorie van Rostow'; voor de twintigste eeuw: F. A. G. Keesing, 'Conjunctuur en overheidspolitiek 1918-1939' en het reeds genoemde nieuwe stuk van Klein c.s. Een inleiding tevens verantwoording van de hand van de redacteur, en een appendix bevattende een globaal overzicht over de beoefening van de economische geschiedenis in Nederland, openen en sluiten de bundel.

Als centraal thema voor het studieboek stond de redacteur het vraagstuk van economische groei en stagnatie voor ogen. Methodologisch is naar een zekere eenheid gestreefd door steeds stukken te kiezen die gebaseerd zijn op inzichten ontleend aan de wetenschap der economie. Klein erkent dat de zo bereikte eenheid maar zeer betrekkelijk is; hij probeert in de inleiding daarin enigszins te voorzien vanuit een theoretisch-economische visie op de verschijnselen van groei en stagnatie. Beide worden door hem gezien als verstoringen in het economisch evenwicht die niet automatisch worden gecorrigeerd; zulke verstoringen kunnen optreden van de vraagzijde en/of de aanbodzijde. De stukken die de oudere tijden